

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi öljyjättemaksusta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että vuoden 1996 loppuun voimassa oleva öljyjättemaksusta annettu laki muutettaisiin pysyväksi.

Öljyjättemaksusta ehdotetaan samalla vapauttavaksi voiteluöljyt ja -valmisteet, jotka käytetään raaka-aineena sellaisen tuotteen valmistukseen, josta ei suoriteta öljyjättemaksua ja jonka käytöstä ei synny öljyjätettä.

Maksun käyttötarkoitusta laajennettaisiin

siten, että kertyvillä varoilla voitaisiin rahoittaa myös öljyn saastuttamien maa-alueiden puhdistuskustannuksia.

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö

Öljyjättemaksusta annettu laki (894/86) tuli voimaan vuoden 1987 alusta ja se oli aluksi voimassa vuoden 1991 loppuun. Lain voimassaoloa on jatkettu siten, että se päättyy vuoden 1996 lopussa. Vuoden 1990 alusta öljyjättemaksu on ollut 25 penniä kilolta.

Lakia muutettiin viimeksi vuoden 1995 alusta, jolloin lakiin tehtiin Suomen Euroopan unioniin (EU) liittymisen johdosta tarvittavat, lähinnä maksun kantamiseen liittyvät muutokset.

Öljyjättemaksua on suoritettava lain 2 §:ssä tarkoitetuista voiteluöljyistä ja -valmisteista. Öljyjättemaksusta vapaita ovat 5 §:n mukaan vientituotteet sekä kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tuotteet, jotka käytetään sellaisten tuotteiden valmistukseen, joista suoritetaan öljyjättemaksua, sekä tuotteet, jotka valmistetaan sellaisista raaka-aineista, joista öljyjättemaksu on suoritettu. Lain 9 §:n mukaan muun muassa maksuvelvollisuudesta, maksun määräytymisen perusteista, maksun määrittämisestä, suorittamisesta ja maksuunpanosta, muutoksenhausta, ja muutoinkin on soveltuvin osin voimassa, mitä val-

misteverotuslaissa (1469/94) ja sen nojalla säädetään ja määrätään. Myös maksun huoventaminen on mahdollista valmisteverotuslaissa olevien veronhuojennussäännösten mukaisesti.

Öljyjättemaksusta annetun lain 7 §:n (1985/89) nojalla öljyjättemaksusta kertyvät varat käytetään valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein öljyjätteistä sekä niiden keräilystä, kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuviin menoihin sekä avustuksiin, ongelmajätteiden alueellisten vastaanottopaikkojen perustamis- ja käyttökustannuksiin sekä valtakunnallisen ongelmajätelaitoksen kehittämiseen.

Öljyjätehuoltoon käytettävät varat maksetaan valtakunnallista ongelmajätelaitosta ylläpitävälle Ekokem Oy Ab:lle ja sen kautta edelleen öljyjätteiden ammattimaisille kerääjille ja kuljettajille. Ongelmajätteiden alueellisten vastaanottopaikkojen perustamiseen myönnettävät varat maksetaan asianomaiselle kunnalle tai sen lukuun toimivalle yritykselle.

1.2. Öljyjättekertymä

Suomessa kertyy öljyjätettä noin 50 000 tonnia vuodessa. Ennen öljyjättemaksulain

voimaantuloa tästä määrästä poltettiin yli puolet pienissä ympäristönsuojelun kannalta epäasianmukaisissa polttolaitoksissa ja lähes kolmannes päätyi tuntemattomaan käsittelypaikkaan tai ympäristöön.

Nykyisin pääosa öljyjätteistä eli lähes 40 000 tonnia vuodessa kerätään talteen keskitetysti, esikäsitellään Ekokem Oy Ab:ssa ja poltetaan asianmukaisesti teollisissa voimalaitoksissa energiasisällön hyödyntämiseksi tai Ekokem Oy Ab:n tukipolttoaineena. Pieni osa öljystä uudistetaan ja käytetään metsätaloudessa moottorisahojen teräketjuöljynä. Lisäksi teollisuudessa käsitellään omassa toiminnassa syntyviä öljyjätteitä runsaat 10 000 tonnia vuodessa. Tuntemattomaan käsittelyyn menevä määrä on erittäin pieni verrattuna tilanteeseen muissa kehittyneissä teollisuusmaissa.

1.3. Raaka-aineena käytettävät voiteluöljyt

Tullihallitus on valmisteverotuslain 50 §:n huojuennussäännöksen nojalla myöntänyt vapautuksen öljyjättemaksun suorittamisesta silloin, kun öljyjättemaksulain 2 §:ssä tarkoitettu voiteluöljy tai -valmiste käytetään teollisuudessa raaka-aineena sellaisen toisen tuotteen (lopputuote) valmistukseen, joka ei ole lain 2 §:ssä tarkoitettu maksunalainen tuote. Vapautuksen saamisen edellytyksenä on, että viimeksi mainitun tuotteen käytöstä ei synny öljyjätettä. Vapauttamalla muun kuin maksunalaisen lopputuotteen raaka-ainemaksusta on kotimaassa valmistetut tuotteet saatettu samaan asemaan kuin maahantuodut lopputuotteet, joihin käytetystä raaka-aineesta maksua ei voida kantaa. Huojennuskäytäntö on tältä osin vakiintunut.

1.4. Saastuneiden maa-alueiden puhdistus

Viime vuosina on paljastunut merkittävä määrä saastuneita maa-alueita, joiden saastumisessa keskeisellä sijalla on öljyperäinen saastuminen. Ympäristöministeriön suorittamassa maa-alueiden kartoituksessa korjaamot ja romuttamot, joissa on kysymys öljypäästöistä, osoittautuivat toimialana saastumistapausten suurimmaksi ryhmäksi ja huoltoasemat neljänneksi suurimmaksi ryhmäksi sahojen ja kaatopaikkojen jälkeen. Myös vanhojen kaatopaikkojen saastumisessa öljyperäiset jätteet ovat olleet suurimpia saastumisen aiheuttajia muun muassa sen vuoksi, että jäteöljyjen keräilyjärjestelmä on maas-

samme vielä suhteellisen nuori. Asian taloudellista merkitystä kuvaa se, että ympäristöministeriön kartoitukseen perustuva arvio saastuneiden alueiden kunnostuskustannuksista on yli viisi miljardia markkaa. Vanhojen saastuneiden maa-alueiden puhdistaminen pohjautuu jätelain (1072/93) mukaan aiheuttaja maksaa -periaatteelle. Maksukyvottomuustapauksissa velvoite siirtyy lain 23 §:n mukaan viime kädessä kunnalle. Valtio voi tällöin osallistua kustannuksiin tai puhdistamiseen lain 35 §:ssä säädettyin edellytyksin ja valtion talousarvion rajoissa.

Maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjunnasta annetun lain (378/74) 2 §:n 1 ja 2 momentin nojalla saastuneiden maa-alueiden puhdistus kuuluu öljysuojarahastosta annetussa laissa (379/74) tarkoitettujen korvausten piiriin. Öljyjättemaksulain 7 §:n voidaan lisäksi katsoa tarkoittavan mahdollisuutta käyttää öljyjättemaksun tuottoa öljyjätteistä aiheutuviin kustannuksiin ja siten myös öljyjätteiden saastuttaman maa-alueen puhdistuskustannuksiin.

2. Nykytilan arviointi

Erittäin myönteinen öljyjätehuollon kehitys on ollut mahdollista suurelta osin öljyjättemaksuina kertyvistä varoista myönnettyjen avustuksien turvin. Tällä järjestelmällä on ollut osaltaan myönteinen vaikutus koko ongelmajätehuoltomme kehittymiseen kansainväliseen huippuluokkaan.

Jos öljyjättemaksusta annetun lain voimasaolo päättyisi, olisi ilmeistä, että nyt hyvin toimiva öljyjätehuolto ja sen myötä korkeatasoinen valtakunnallinen ongelmajätehuolto vaarantuisi. Öljyjättemaksu on etukäteen peritty jätehuoltomaksu, joka hyvitetään öljyjätteen tuottajalle öljyjätteen laadusta riippuen korvauksena toimitetusta öljyjätteestä taikka ilmaisina tai kustannuksiltaan alennettuina öljyjätehuollon palveluina. Järjestelmä on myös täysin öljyjätehuollosta annetun neuvoston direktiivin (75/439/ETY, muutettu 87/101/ETY) mukainen. Jos järjestelmästä luovuttaisiin, jouduttaisiin öljyjätteiden ja muiden ongelmajätteiden vastaanotto- ja käsittelymaksuja lisäämään. Tämä saattaisi lisätä näiden ympäristölle ja terveydelle vaarallisten aineiden päätymistä epäasialliseen käsittelyyn ja ympäristöön.

Myönteisestä kehityksestä huolimatta öljyjätehuollossa on edelleen tehostamisen varaa. Tämä koskee erityisesti pienerien kerää-

misen edelleen kehittämistä. Järjestelmän turvin olisi mahdollista myös tehostaa jäteöljyn uudistamista, jos muut edellytykset voiteluainemarkkinoilla antaisivat siihen mahdollisuuden. Käytetyn voiteluöljyn uudistaminen on jätelain ja edellä tarkoitetun direktiivin nojalla ensisijainen hyödyntämisvaihtoehto verrattuna sen energiasisällön hyödyntämiseen.

Valtion talousarviossa on lisätty rahoitusta vanhojen saastuneiden maa-alueiden puhdistamiseen. Selvää kuitenkin on, että lähi-vuosina valtion velkaantuminen asettaa budjettitalouden menojen lisäämiselle tiukkoja rajoituksia, minkä vuoksi olisi tarpeen varautua rahoittamaan saastuneiden maa-alueiden puhdistusta osaltaan myös voiteluöljyistä ympäristöperusteella jo aiemmin kerätyillä maksuilla.

3. Ehdotetut muutokset

Laki ehdotetaan säädettäväksi pysyväksi. Tämä edellyttäisi lain 10 §:n muuttamista.

Vakiintunut maksuvapautusta koskeva huojennuskäytäntö ehdotetaan kirjattavaksi lakiin. Tämän vuoksi lain 5 §:n 1 momenttiin lisättäisiin uusi 5 kohta, jonka mukaan maksuttomia olisivat voiteluöljyt ja -valmisteet, jotka käytetään raaka-aineena sellaisen tuotteen valmistukseen, josta ei ole suoritettava öljyjätämaksua ja jonka käytöstä ei synny öljyjätettä. Säännös koskisi esimerkiksi prosessiöljyä, joka käytetään vaahdonestoaineen tai painovärin valmistukseen. Maksuttomuus toteutettaisiin verotuksen yhteydessä suoraan lain nojalla, jolloin erillisestä hakemukseen perustuvasta huojennusmenettelystä voitaisiin luopua. Maksuttomuusperusteiden tarkistaminen tapahtuisi yritystarkastuksin jälkikäteen.

Öljyjätämaksusta annetun lain 7 §:n 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että eduskunta voisi valtion talousarviossa päättää siitä, että osa öljyjätämaksun tuotosta osoitettaisiin öljysuojarahastoon, jolloin se voitaisiin käyttää maa-alueilla tapahtuneiden öljyvahinkojen, lähinnä saastuneiden maa-alueiden puhdistustoimista aiheutuviin kustannuksiin. Ehdotettu järjestely olisi hallinnollisesti selkeä. Se antaisi öljysuojarahastolle, jonka johtokunnassa puhdistustoimen kannalta keskeiset tahot ovat edustettuina, mahdollisuuden hoitaa keskitetysti öljy-

räisen saastumisen puhdistamiseen kohdistettavia avustuksia. Näin varmistuisi, että tarpeettomat päällekkäisyydet vältetään ja kiireelliseksi arvioidut puhdistushankkeet toteutuvat.

Muilta osin lain säännökset säilyisivät muuttumattomina. Öljyjätämaksun suuruus säilyisi nykyisellään.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Öljyjätämaksuina arvioidaan kertyvän varoja vuosittain 20—25 miljoonaa markkaa. Kertyvät varat käytettäisiin öljyjätehuollosta ja muusta ongelmajätehuollosta aiheutuviin kustannuksiin. Kertyviä varoja voitaisiin käyttää myös saastuneiden maa-alueiden puhdistuskustannuksiin.

Öljyjätämaksuvapauden laajentaminen koskisi vuosittain arviolta 8—10 miljoonaa kiloa voiteluöljyä, josta kannettavan maksun suuruus on 2—2,5 miljoonaa markkaa. Käytännössä maksuttomuussäännöksen laajentamisella ei olisi vaikutusta öljyjätämaksukertymään, koska vastaavalle määrälle on vuosittain myönnetty maksuvapautus huojennus-teitse.

Koska öljyjätämaksu säilyisi muuttumattomana, ei maksun kerääminen muuta voiteluöljyn hintaa. Öljyjätämaksun osuus voiteluöljyn hinnasta on noin viisi prosenttia.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä valtiovainministeriössä yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

7. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

öljyjättemaksusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan öljyjättemaksusta 5 päivänä joulukuuta 1986 annetun lain (894/86) 5 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta, 7 §:n 1 momentti ja 10 §,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta 29 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa (1475/94), 7 §:n 1 momentti 17 päivänä marraskuuta 1989 annetussa laissa (985/89) ja 10 § 21 päivänä marraskuuta 1991 annetussa laissa (1364/91), sekä

lisätään 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa 29 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa, uusi 5 kohta seuraavasti:

5 §

Maksuttomia ovat:

3) tuotteet, jotka käytetään sellaisten tuotteiden valmistukseen, joista suoritetaan öljyjättemaksua;

4) tuotteet, jotka valmistetaan sellaisista 2 §:ssä tarkoitetuista raaka-aineista, joista öljyjättemaksu on suoritettu; sekä

5) tuotteet, jotka käytetään raaka-aineena sellaisen tuotteen valmistukseen, joka ei ole 2 §:ssä tarkoitettu tuote ja jonka käytöstä ei synny öljyjätettä.

7 §

Öljyjättemaksusta kertyvät varat käytetään valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein öljyjätteistä sekä niiden keräilystä,

kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuviin menoihin sekä avustuksina ongelmajätteiden alueellisten vastaanottopaikkojen perustamis- ja käyttökustannuksiin ja valtakunnallisen ongelmajätelaitoksen kehittämiseen. Osa kertyvistä varoista voidaan valtion talousarviossa siirtää öljysuojarahastosta annetussa laissa (379/74) tarkoitetun öljysuojarahaston käyttöön maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamista varten.

10 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1987.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1997.

Helsingissä 27 päivänä syyskuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Arja Aalto*

Laki

öljyjättemaksusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan öljyjättemaksusta 5 päivänä joulukuuta 1986 annetun lain (894/86) 5 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta, 7 §:n 1 momentti ja 10 §,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta 29 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa (1475/94), 7 §:n 1 momentti 17 päivänä marraskuuta 1989 annetussa laissa (985/89) ja 10 § 21 päivänä marraskuuta 1991 annetussa laissa (1364/91), sekä

lisätään 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa 29 päivänä joulukuuta 1994 annetussa laissa, uusi 5 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Maksuttomia ovat:

3) tuotteet, jotka käytetään sellaisten tuotteiden valmistukseen, joista suoritetaan öljyjättemaksua; *sekä*

4) tuotteet, jotka valmistetaan sellaisista 2 §:ssä tarkoitetuista raaka-aineista, joista öljyjättemaksu on suoritettu.

3) tuotteet, jotka käytetään sellaisten tuotteiden valmistukseen, joista suoritetaan öljyjättemaksua;

4) tuotteet, jotka valmistetaan sellaisista 2 §:ssä tarkoitetuista raaka-aineista, joista öljyjättemaksu on suoritettu; *sekä*

5) tuotteet, jotka käytetään raaka-aineena sellaisen tuotteen valmistukseen, joka ei ole 2 §:ssä tarkoitettu tuote ja jonka käytöstä ei synny öljyjätettä.

7 §

Öljyjättemaksusta kertyvät varat käytetään valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein öljyjätteistä sekä niiden keräilystä, kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuviin menoihin sekä avustuksina ongelmajätteiden alueellisten vastaanottoaikojen perustamis- ja käyttökustannuksiin ja valtakunnallisen ongelmajätelaitoksen kehittämiseen.

7 §

Öljyjättemaksusta kertyvät varat käytetään valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein öljyjätteistä sekä niiden keräilystä, kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuviin menoihin sekä avustuksina ongelmajätteiden alueellisten vastaanottoaikojen perustamis- ja käyttökustannuksiin ja valtakunnallisen ongelmajätelaitoksen kehittämiseen. *Osa kertyvistä varoista voidaan valtion talousarviossa siirtää öljysuojarahastosta annetussa laissa (379/74) tarkoitettun öljysuojarahaston käyttöön maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamista varten.*

10 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1987 ja on voimassa vuoden 1996 loppuun.

10 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1987.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1997.

